

Izvirni znanstveni članek/Original article

OCENA RABE ALKOHOLA PRI ŠTUDENTIH ZDRAVSTVENE NEGE S POMOČJO VPRAŠALNIKA AUDIT

ASSESSMENT OF ALCOHOL USE AMONG NURSING STUDENTS WITH AUDIT QUESTIONNAIRE

Urška Bogataj, Nadja Plazar

Ključne besede: zloraba alkohola, stopnja tveganja, študentje, zdravstvena nega

IZVLEČEK

Uvod: V Sloveniji je uživanje alkohola med mladimi pereč problem. Namen raziskave je bil ugotoviti način in stopnjo tveganja pitja pri populaciji študentov zdravstvene nege ter poiskati razlike pri tveganosti pitja glede na spol, način študija in starost.

Metode: Anketiranje je potekalo v koledarskem letu 2012. Študentom prvega letnika zdravstvene nege je bil razdeljen vprašalnik AUDIT. Raziskovani vzorec je obsegal 182 študentov zdravstvene nege in je bil pridobljen z neslučajnostnim priložnostnim vzorčenjem. Poleg osnovne deskriptivne statistike so bili uporabljeni test hi-kvadrat, Studentov *t*-test neodvisnih vzorcev in Spearmanov koeficient ranga korelacije.

Rezultati: Iz seštevka točk vprašalnika je razvidno, da moški anketiranci oziroma redni študentje pijejo bolj tvegano. Statistično pomembna razlika se kaže med povprečji skupnih seštevkom točk vprašalnika AUDIT glede na spol ($t = 5,852, p < 0,001$) in glede na način študija ($t = 3,024, p < 0,01$). Pri ugotavljanju povezanosti med starostjo in skupnim seštevkom točk vprašalnika se je izkazalo, da spremenljivki zmerno korelirata ($r = -0,348, p < 0,001$), pri čemer so mlajši anketiranci dosegali višje seštevke točk.

Diskusija in zaključek: Rezultati raziskave kažejo različne stopnje tveganja pitja alkohola pri določenem deležu rednih študentov povprečne starosti dvajset let. Ugotovljeno je, da bolj tvegano pijejo moški anketiranci oziroma redni študentje. Ugotovitve raziskave nakazujejo in odpirajo potrebo po obsežnejši analizi načina pitja med študenti in dejavnikov, ki na to vplivajo. Ob tem je neizogibno potrebno razmišljanje usmeriti v primerne strategije preventivnega delovanja.

Key words: alcohol abuse, the level of risk, students, nursing

ABSTRACT

Introduction: Alcohol consumption among young people in Slovenia is becoming a large-scale social and health problem. The purpose of this study was to determine the type of drinking behaviour and the degree of risk drinking among nursing students and to identify possible correlations and differences between the alcohol risk drinking level, gender, the form of study and age.

Methods: The survey was conducted in the year 2012. AUDIT questionnaire was distributed to the first-year nursing students. The sample consisted of 182 completed questionnaires and was collected by non-random convenience sampling method. Along with the basic descriptive statistics, Student's *t*-test for independent samples, Chi-square test and Spearman's rank correlation coefficient were employed in the collection and analysis of data.

Results: Results of the study show that male respondents and the group of full-time students more likely indulge in high risk drinking. A statistically significant difference was established between the average AUDIT points regarding gender ($t = 5.852, p < 0.001$)

Urška Bogataj, dipl. m. s.

Kontaktni e-naslov/Correspondence e-mail: urska.bogataj@fvz.upr.si

izr. prof. dr. Nadja Plazar, prof. biol., spec. med. biokem.

Obe/Both: Univerza na Primorskem, Fakulteta za vede o zdravju, Polje 42, 6310 Izola

Članek je nastal na osnovi raziskave pri predmetu *Raziskovanje v zdravstveni negi* v okviru magistrskega študija zdravstvene nege na Univerzi na Primorskem, Fakulteti za vede o zdravju Izola.

Prispelo/Received: 5. 7. 2013 *Sprejeto/Accepted:* 19. 8. 2013

and the form of study ($t = 3.024, p < 0.01$). A moderate correlation was identified between the variable of age of participants and the total sum of points ($r = -0.348, p < 0.001$), where younger respondents reached higher points in total score.

Discussion and conclusion: Survey results indicate different levels of risk drinking in a certain segment of full-time students, average age of 20 years. The male respondents and full-time students are more risky drinkers. The research findings indicate the need for open and comprehensive analysis of drinking patterns among students and the factors affecting their drinking behaviour. It is time to outline strategies to reduce college binge drinking and alcohol-related harm by coordinated effort and action.

Uvod

Alkohol je droga, ki so ji ljudje naklonjeni (Hovnik Keršmanc, 2010). Je dejavnik tveganja za negativne posledice na zdravju, sreči, varnosti in blaginji ljudi (Šešok, 2006). Uživanje alkohola je lahko tvegano vedenje (Hovnik Keršmanc, 2010), posledice ima lahko tako na telesnem kot duševnem, duhovnem, odnosnem in socialnem področju (Kolšek, 2005). Odnose posameznikov do uživanja alkohola lahko razvrstimo v več kategorij. Opredelimo jih kot abstinate, ki nikoli, ob nobeni priložnosti ne pijejo alkoholnih pijač; na malo tvegano pitje, ki verjetno ne bo pripeljalo do zdravstvenih težav, četudi bo trajalo dolga leta; na tvegano pitje, ki bo verjetno sčasoma privedlo do okvar zdravja ali drugih težav (duševnih, finančnih, socialnih), ter na škodljivo pitje (že opažene težave in posledice pitja alkohola – telesne, duševne, v družini, pri delu) in sindrom odvisnosti od alkohola (Anderson, Gual, Colom, 2005; Kolšek, 2004). Sindrom odvisnosti od alkohola je bolezensko stanje, kjer so prisotne nekatere ali vse značilnosti bolezni, kot so močna želja po pitju alkohola, težave pri obvladovanju pitja, vztrajanje v pitju kljub škodljivim posledicam, večje posvečanje pitju alkohola kot drugim aktivnostim in obveznostim, povečana toleranca, telesne težave ob prenehanju pitja – abstinencijska kriza (Kolšek, Visnovič - Poredoš, 2011; Moravec Berger, 2005; Gantar Štular, 2004). Za manj tvegano pitje se šteje tisto, ki z leti po vsej verjetnosti ne bo privedlo do težav in je opredeljeno z zgornjo mejo do 14 enot alkohola na teden za moške in do 7 enot alkohola na teden za ženske (Kolšek, 2004).

Poraba alkohola na prebivalca je v Sloveniji med najvišjimi v Evropi (Zalta, et al., 2008). Podobno kot v drugih državah so v porastu tvegane oblike uporabe alkohola, kot je denimo načrtno popivanje v kratkem času oziroma angl. »*binge drinking*« (Zalta, et al., 2008; Bajt, 2007), kjer gre za pitje velikih količin alkoholnih pijač v nekaj urah oziroma enem večeru z namenom postati čim bolj opit (Stergar, Pucelj, Scagnetti, 2005).

Raba alkohola močno zadeva tudi najbolj občutljive dele družbe, kamor sodijo tudi mladi, pri slednjih se starostna struktura uživalcev alkohola niža (Zalta, et al., 2008). Glede na to, da se ljudje z uživanjem alkohola prvič srečujejo večinoma kot mladi, velja pozornost posvetiti ravno tovrstni populaciji.

Problematika rabe alkohola med mladimi v zadnjem desetletju predstavlja osrednji predmet številnih raziskav (Zalta, et al., 2008), tako je tudi Slovenija

vkjučena v mednarodne raziskovalne projekte. Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (angl. *Health behaviour in school-aged children – HBSC*) je eden izmed aktualnih projektov, v njem sodeluje 43 držav in poteka pod okriljem Svetovne zdravstvene organizacije. Podatki kažejo na veliko prisotnost rabe alkoholnih pijač med slovenskimi mladostniki v starosti 11, 13 in 15 let ter na to, da pogostost pitja alkoholnih pijač statistično značilno narašča s starostjo (Bajt, 2007). V letih 2009 in 2010 opravljena raziskava HBSC potrjuje ugotovitve povečevanja tedenskega uživanja alkohola in naraščanje pogostosti pitja alkoholnih pijač v povezavi z višjo starostjo raziskovancev (Currie, et al., 2012).

Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino (angl. *European school survey project on alcohol and other drugs – ESPAD*) pa je eden izmed mednarodnih projektov, ki raziskuje porabo psihoaktivnih substanc (PAS) med mladimi. Leta 2011 je bilo v raziskavo vključenih 36 držav, med njimi tudi Slovenija. Slovenija je sodelovala v projektu ESPAD že v letih 1995, 1999, 2003 in 2007 (Zalta, et al., 2008). Kot kažejo rezultati, je raba alkohola med mladostniki v preteklosti naraščala, podatki za leto 2011 pa kažejo, da se je nekoliko ustalila (Hibell, et al., 2012; 2009).

Mladi v Sloveniji alkohol poizkušajo zgodaj, tudi že v predšolski dobi in prve alkoholne pijače poskusijo v krogu družine, kasneje pa predvsem s prijatelji in za zabavo, kar priča o široki sprejetosti alkohola v slovenski družbi ter o tem, da v primerjavi z vrstniki pred desetletji pijejo več in pogosteje (Zalta, et al., 2008).

Tudi študenti so občutljiva skupina mladih, podvržena rabi alkohola. V tem življenjskem obdobju je tveganje za uživanje alkohola največje, v povezavi s tem se posledično povečuje tudi možnost rabe prepovedanih psihoaktivnih substanc (Matute, Pilon, 2008). Posebno pozornost je potrebno posvetiti obdobju prehoda mladih iz srednje šole na fakulteto, ki je lahko posebno rizično za porast uživanja alkoholnih pijač. Pri mladih se v poletnih mesecih pred vstopom na fakulteto in v prvem semestru v primerjavi s študenti višjih letnikov pojavi porast uživanja alkoholnih pijač (White, Swartzwelder, 2009). Ob vstopu na univerzo se soočajo z velikimi spremembami socialnega okolja, so brez nadzora staršev ter navezujejo številne nove tvegane stike z vrstniki (Beck, et al., 2008). Raziskava, ki sta jo izvedla White in Swartzwelder (2009) med študenti več kot dvanajstih fakultet pred vstopom v prvi semester prvega

letnika študija, je pokazala, da so pri večini študentov nezdravi vzorci uživanja alkohola prisotni že od prej. Vzorec je obsegal 1.539 študentov povprečne starosti 18,14 let. Ugotovitve slednje raziskave potrjujejo tudi ugotovitve Beck in sodelavcev (2008), ki pravijo, da se vzorci pitja, ki so jih mladi razvili v srednješolskem obdobju, najverjetneje razvijajo še naprej in se v novem okolju še močneje izrazijo.

Pitje alkoholnih pijač je deloma raziskovano tudi med študenti zdravstvene nege. Nekateri izpostavljajo stresne dejavnike, ki izhajajo iz specifike študijskega programa. Študentje zdravstvene nege so podvrženi visokemu stresu pri usposabljanju v kliničnem okolju. Pomanjkanje strokovnih znanj in spretnosti v povezavi z dejansko skrbjo za paciente sta dva glavna vira stresorjev za študente zdravstvene nege v kliničnih okoljih (Jimenez, Navia-Osorio, Diaz, 2009). Študentje zdravstvene nege so ravno zaradi stresa, ki ga doživljajo poleg študijskih obveznostih ob srečevanju z delom v kliničnih okoljih, še posebej dovzetni za rabo dovoljenih in prepovedanih psihoaktivnih substanc (Oliviera, Furegato, 2008).

Namen in cilj

Raziskava je bila izvedena z namenom pridobiti vpogled v način pitja in rabe alkohola pri študentih prvih letnikov zdravstvene nege. Cilj raziskave je bil pridobiti podatke o razširjenosti pitja in načinu pitja med študenti prvega letnika zdravstvene nege ter ugotoviti, stopnjo tveganja za nastanek škode, ki jo pitje alkohola prinaša.

Raziskovalna vprašanja

Glede na namen in cilj raziskave smo si zastavili sledeča raziskovalna vprašanja oz. vprašnji:

- V kolikšni meri je pitje pri študentih prisotno ter v kolikšni meri je način pitja tvegan?
- Ali so prisotne statistično pomembne razlike med seštevkom točk vprašalnika AUDIT in stopnjo tveganja glede na spol, način študija ter starost?

Metode

Uporabljena je bila neeksperimentalna opisna raziskovalna metoda. Podatke smo zbirali s tehniko anketiranja. Uporabili smo standardiziran anketni vprašalnik. Zbiranje podatkov je potekalo v letu 2012.

Opis instrumenta

Za zbiranje podatkov je bil uporabljen standardizirani anketni vprašalnik AUDIT, oblikovan s strani Svetovne zdravstvene organizacije (Anderson, Gual, Colom, 2005; Saunders, et al., 1993), ki opredeljuje način pitja in stopnjo tveganja. Vprašalnik vsebuje deset

zaprtih vprašanj, točkovanih od 0 do 4 (Anderson, Gual, Colom, 2005). Največje možno število točk je 40. Vrednost seštevka točk nam pove, v kolikšni meri je pitje tvegano (Bregar, Kralj, Cerkovnik Hvala, 2010). Vrednosti pod 8 točk za moške in pod 7 točk za ženske, pomenijo manj tvegani način pitja. Pri vrednosti 8 točk in več za moške, 7 točk in več za ženske, gre za osebo, pri kateri zaradi uživanja alkohola obstaja povečano tveganje za nastanek socialnih in medicinskih problemov, seštevka 15 točk in več za moške oziroma 14 točk in več za ženske pa izkazuje veliko verjetnost za škodljivo pitje alkohola (Kolšek, Visnovič Poredoš, 2011; Babor, et al., 2001). Dosežena vrednost 20 točk in več za moške oziroma 19 točk in več za ženske kaže na veliko verjetnost za zasvojenost z alkoholom (Babor, et al., 2001).

Vprašalnik je občutljiv in zanesljiv (Olthuis, et al., 2011) ter kot tak v evropskem prostoru (Zalta, et al., 2008) in sicer v svetu pogosto uporabljan za oceno stopnje tveganja pri pitju alkohola v družbi pri različnih skupinah v populaciji (Kolšek, Visnovič Poredoš, 2011). Prirejen je bil tudi za potrebe slovenskega prostora v primerih, ko želimo oceniti stopnjo tveganja, ki jo povzroča pitje alkohola (Židanik, Čebašek Travnik, 2003). Vprašalnik je bil večkrat uporabljen v tujih raziskavah, pri čemer so ugotavljali vrednost koeficienta Cronbach alfa v razponu od 0,77 do 0,98 (Chishinga, et al., 2011; Sovinová, Csémy, 2010; Moussas, 2009). V Sloveniji je bil uporabljen v raziskavi, v katero so bili zajeti uporabniki izbrane spletne strani starosti od deset let naprej, ki so izpolnili anketo (Kolšek, Visnovič Poredoš, 2011), med populacijo študentov zdravstvene nege kot celoto pa ne. Za vprašalnik AUDIT, uporabljen v pričujoči raziskavi, smo izračunali koeficient Cronbach alfa, njegova vrednost znaša 0,834. Vprašalnik smo ocenili kot primerno orodje za oceno načina pitja ter stopnje tveganja za škodo, ki jo pitje alkohola prinaša, tudi pri populaciji študentov zdravstvene nege.

Opis vzorca

V raziskovani vzorec, dobljen iz neslučajnostnega priložnostnega vzorčenja, so bili zajeti študentje rednega in izrednega študija zdravstvene nege na Univerzi na Primorskem, Fakulteti za vede o zdravju, ki so bili v študijskih letih 2011/2012 in 2012/2013 vpisani v prvi letnik. Celotna populacija študentov, vpisanih v prvi letnik, šteje 301 študenta, in sicer v obeh študijskih letih skupaj. Anketo so izpolnjevali zgolj tisti študentje, ki so bili na dan razdeljevanja vprašalnikov prisotni pri študijskih obveznostih. Z namenom pridobitve večjega števila raziskovancev je anketiranje potekalo v treh sklopih (april, maj in november). V aprilu je bilo razdeljenih 25 vprašalnikov, maja 56 vprašalnikov in novembra 104. Vsi vprašalniki so bili vrnjeni. Razdeljenih in vrnjenih je bilo torej

185 vprašalnikov, od katerih so bili trije neveljavni. Odzivnost je bila 100%, v analizo je bilo vključenih 98,3 % vseh razdeljenih vprašalnikov, tj. 182 veljavnih vrnjenih vprašalnikov. Po ustni seznanitvi z namenom in potekom raziskave so se študentje za sodelovanje v raziskavi odločili prostovoljno. Izpolnjevanje vprašalnika je bilo anonimno, s čimer je bila varovana posameznikova identiteta.

Vprašalnik je izpolnilo 125 žensk (68,7 %) in 57 moških (31,3 %). Poleg delitve po spolu smo vzorec študentov delili tudi glede na način študija: v raziskavi je sodelovalo 116 rednih (63,7 %) in 66 izrednih (36,3 %) študentov. Razmerje zastopanosti anketiranih po spolu je bilo pri rednih študentih 66,4 % žensk in 33,6 % moških, pri izrednih študentih pa 72,7 % žensk in 27,3 % moških.

Povprečna starost pri študentih rednega študija je bila 20 let ($s = 1,7$). Ob tem je bila najnižja starost 18 let, najvišja pa 33 let. Pri študentih izrednega študija je bila povprečna starost 27 let ($s = 7,9$). Najnižja starost pri anketiranih izrednih študentih je bila 19 let, najvišja 49 let. Moški so skupno dosegali povprečno starost 21,6 let ($s = 4,6$) in ženske 23 let ($s = 6,5$).

Opis poteka raziskave in obdelave podatkov

Podatki so bili zbrani deloma z osebnim pristopom raziskovalca in deloma posredno s pomočjo učiteljev ob prisotnosti študentov na predavanjih. Raziskava je bila izvedena s soglasjem izobraževalne ustanove – Univerze na Primorskem, Fakultete za vede o zdravju.

Dobljeni podatki so bili analizirani s pomočjo programa IBM SPSS 20.0, rezultati pa prikazani v obliki opisa, razpredelnic in komentarjev. Uporabljena je bila osnovna deskriptivna statistika z izračunom frekvenc, povprečja in standardne deviacije. Starost anketirancev je bila opredeljena še z minimalno in maksimalno vrednostjo.

Za ugotavljanje statistično pomembnih razlik med stopnjo tveganja in posameznimi skupinami spremenljivk smo uporabili test hi-kvadrat. Za ugotavljanje razlik med posameznimi skupinami v povprečju seštevka točk vprašalnika je bil uporabljen Studentov t-test neodvisnih vzorcev. Za odkrivanje povezav med povprečjem seštevka točk je bil uporabljen Spearmanov koeficient ranga korelacije.

Pri statističnem sklepanju je bila za statistično značilnost upoštevana vrednost $p < 0,01$ ter za zelo visoko statistično značilnost $p < 0,001$.

Razpredelnica 1: Pogostost pitja med študenti zdravstvene nege glede na spol in način študija

Table 1: The frequency of drinking among nursing students by gender and form of study

Vprašanje		Trditve	Pogostost izbora				
			Skupaj <i>n</i> (%)	Spol <i>n</i> (%)		Način študija <i>n</i> (%)	
				Moški	Ženske	Redni	Izredni
Kako pogosto ste v 12 mesecih pili pijače, ki vsebujejo alkohol?		Enkrat na mesec ali manj	91 (50,0)	21 (36,8)	70 (56,0)	57 (49,1)	34 (51,5)
		2- do 4-krat na mesec	71 (39,0)	21 (36,8)	50 (40,0)	44 (37,9)	27 (40,9)
		2- do 3-krat na teden	18 (9,9)	13 (22,8)	5 (4,0)	13 (11,2)	5 (7,6)
		4- ali večkrat na teden	2 (1,1)	2 (3,5)	0 (0)	2 (1,7)	0 (0)
Koliko meric pijače, ki vsebuje alkohol, ste v zadnjih 12 mesecih po navadi popili takrat, kadar ste pili?		0 do 1 merico	45 (24,7)	4 (7,0)	41 (32,8)	28 (24,1)	17 (25,8)
		2 merici	45 (24,7)	15 (26,3)	30 (24,0)	21 (18,1)	24 (36,4)
		3 ali 4 merice	47 (25,8)	13 (22,8)	34 (27,2)	30 (25,9)	17 (25,8)
		5 ali 6 meric	24 (13,2)	8 (14,0)	16 (12,8)	17 (14,7)	7 (10,6)
		7 ali več meric	21 (11,5)	17 (29,8)	4 (3,2)	20 (17,2)	1 (1,5)
Kako pogosto se vam je zgodilo, da ste ob eni priložnosti popili: moški – 6 meric ali več, ženske – 5 meric ali več?		Nikoli ali manj kot enkrat na mesec	130 (71,4)	34 (59,7)	96 (76,8)	81 (69,8)	49 (74,2)
		1- do 3-krat na mesec	42 (23,1)	17 (29,8)	25 (20,0)	29 (25,0)	13 (19,7)
		1- do 3-krat na teden	10 (5,5)	6 (10,5)	4 (10,5)	6 (5,2)	4 (6,1)

Legenda/Legend: *n* – število/number; % – odstotek/percentage

Rezultati

Iz Razpredelnice 1 je razvidno, v kolikšni meri je pri anketirancih pitje prisotno, in sicer, kako pogosto so anketiranci posegali po alkoholnih pijačah in koliko meric so ob tem popili, kar je moč pridobiti iz prvih treh vprašanj vprašalnika AUDIT.

V zvezi s pogostostjo pitja so rezultati pokazali, da približno polovica anketiranih pije enkrat mesečno ali manj pogosto. Pitje od enkrat do štirikrat mesečno je bolj izraženo pri ženskah oz. pri izrednih študentih, medtem ko se pogostejše pitje pojavlja pri moških oz. rednih študentih.

Pri ugotavljanju, koliko meric popijejo ob posamezni priložnosti, se je izkazalo, da so deleži pri količinah oz. številu meric glede na spol in glede na način študija relativno enakomerno porazdeljeni. Izpostavimo lahko, da je manjše število popitih meric (od nič do

ene merice) bolj značilno za ženske, in sicer ne glede na način študija, pa tudi, da se nižji odstotek kaže pri rednih študentih pri količini dveh popitih meric. Izstopa tudi rezultat pri velikem številu popitih meric (sedem in več), in sicer pri moških oz. pri rednih študentih.

Glede na to, kako pogosto so ob posamezni priložnosti moški spili šest ali več meric oz. ženske pet ali več meric, so rezultati pokazali, da se večini (71,4 %) to ni zgodilo nikoli ali manj kot enkrat v mesecu, približno tretjini preiskovancev pa se je to zgodilo pogosteje. Pogosteje se je zgodilo moškim oz. rednim študentom pri pogostosti 1- do 3-krat mesečno (ob tem razlike med moškimi in ženskami niso velike, večje so med rednimi in izrednimi študenti). Pri pogostosti 1- do 3-krat tedensko pa se razlike med moškimi in ženskami oz. med rednimi in izrednimi študenti skoraj izenačijo. Za odgovor dnevno ali skoraj vsak dan se ni opredelil nihče od anketiranih.

Razpredelnica 2: Stopnja tveganja pitja alkohola glede na spol in način študija
Table 2: Level of risk drinking by gender and form of study

Stopnja tveganja po vprašalniku AUDIT (n = 182)	Spol n (%)		χ^2 (p)	Način študija n (%)		χ^2 (p)	Anketirani skupno n (%)
	Moški	Ženske		Redni	Izredni		
Manj tvegano pitje	29 (50,9)	95 (76,0)		69 (59,5)	55 (83,3)		124 (68,1)
Tvegano pitje	19 (33,3)	28 (22,4)	18,494 (0,000**)	36 (31,0)	11 (16,7)	13,133 (0,004*)	47 (25,8)
Škodljivo pitje	5 (8,8)	1 (0,8)		6 (5,2)	0 (0)		6 (3,3)
Zasvojenost	4 (7,0)	1 (0,8)		5 (2,1)	0 (0)		5 (2,7)

Legenda/Legend: n – število/number; % – odstotek/percentage; χ^2 – vrednost testa hi-kvadrat /value of Chi-square test; *p – statistična značilnost na nivoju $p < 0.01$ /statistical significance on level $p < 0.01$; **p – statistična značilnost na nivoju $p < 0.001$ /statistical significance on level $p < 0.001$

Pri različnih stopnjah tveganja pitja je iz Razpredelnice 2 razvidno, da v razponu od tveganega pitja do zasvojenosti vseskozi prevladujejo moški oz. redni študentje, medtem ko pri manj tveganem pitju prevladujejo ženske oz. izredni študentje. Ob tem se kažejo statistično pomembne razlike med stopnjami tveganja tako glede na spol kot glede na način študija.

V skupnem seštevku točk vprašalnika AUDIT manj tvegano pije 68,1 %, tvegano pa pije 25,8 % vseh anketiranih. Nekoliko manjši delež anketiranih jih pije škodljivo in prav tako nekoliko manjši delež na način, kjer pitje nakazuje zasvojenost.

Pri celotnem vzorcu je povprečni seštevek točk vprašalnika AUDIT znašal 5,9 ($s = 4,9$), kar pri konkretnem vzorcu študentov pomeni, da v povprečju glede na celotno število anketiranih manj tvegano pijejo.

S Studentovim t -testom neodvisnih vzorcev se je med spoloma pokazala statistično pomembna razlika v povprečjih skupnega seštevka vprašalnika AUDIT. Kot je razvidno iz Razpredelnice 3, je vrednost povprečja

seštevka točk za moške 8,77, medtem ko je vrednost seštevka točk pri ženskah skoraj polovico manjša, pri tem vrednost $p < 0,001$ kaže na statistično pomembno razliko med skupnima seštevkomoma točk vprašalnika AUDIT ločeno glede na spol. Pri primerjavi povprečij skupnih seštevkov vprašalnika AUDIT ločeno glede na obliko študija pa je statistična razlika manj značilna ($p < 0,01$), a še vedno izražena. Pri študentih rednega študija je seštevek točk 6,69, pri študentih izrednega študija pa nekoliko nižji. Ženske oz. izredni študentje pri povprečju seštevka dosegajo manjše število točk.

V nadaljevanju smo s Spearmanovim koeficientom ranga korelacije ugotavljali, v kolikšni meri je s skupnim seštevkom točk vprašalnika AUDIT povezana starost. Analiza je pokazala, da omenjeni spremenljivki zmerno korelirata ($r = -0,348$) s statistično značilnostjo na nivoju $p < 0,001$. Negativni koeficient kaže, da so mlajši anketiranci v skupnem seštevku točk vprašalnika AUDIT dosegali višje vrednosti.

Razpredelnica 3: Povprečni seštevek točk vprašalnika AUDIT glede na spol in način študija

Table 3: The average of total score of AUDIT questionnaire by gender and form of study

Skupni seštevek točk vprašalnika AUDIT (n = 182)	Podskupine	\bar{x}	s	t (p)
Spol	Moški	8,77	5,86	5,852 (0,000**)
	Ženske	4,56	3,75	
Način študija	Redni	6,69	5,55	3,024 (0,003*)
	Izredni	4,45	3,01	

Legenda/Legend: \bar{x} – povprečje/averag; s – standardni odklon/standard deviation; t – vrednost Student t - test neodvisnih vzorcev/value of of the Student's t-test of independent samples; *p - statistična značilnost na nivoju $p < 0.01$ /statistical significance on level $p < 0.01$; **p - statistična značilnost na nivoju $p < 0.001$ / statistical significance on level $p < 0.001$

Diskusija

Večina anketiranih alkoholne pijače pije manj kot štirikrat na mesec. Desetina vseh pa dva- ali celo trikrat tedensko, medtem ko približno odstotek anketirancev alkoholne pijače pije štirikrat ali večkrat v tednu. V izbiri odgovorov od dva- do štirikrat ali večkrat v tednu prednjačijo moški. Podobno je razvidno iz raziskave, ki sta jo na 462 študentih v Ameriki izvedla DeMartini in Carey (2009). Ugotovila sta, da so moški statistično pomembno večkrat tedensko posegali po alkoholu. Večina anketiranih ob pivski priložnosti popije do štiri merice, medtem ko je odstotek za popitih pet ali šest meric nekoliko nižji. Ob tem ne gre za večje razlike med spoloma, medtem ko se je za odgovor sedem popitih meric ali več odločilo bistveno več moških. Kaže se, da so z vidika pogostosti pitja in popitih meric alkohola ob eni priložnosti rezultati povečini višji na strani moških anketirancev oz. rednih študentov. Iz odgovorov je razvidno, da določen delež študentov pije velike količine pijače ob eni pivski priložnosti, pri čemer izstopajo moški. Tudi Kuntsche, Rehm in Gmel (2004) ugotavljajo, da sicer na ta način v večji meri pijejo moški, ta način pitja pa se predvsem izkazuje v pozni adolescenci in zgodnji odrasli dobi.

Iz rezultatov skupnega seštevek vprašalnika AUDIT je razvidno, da večina anketirancev pije manj tvegano. Skrbi pa to, da jih četrtnina pije tvegano, in to da, manjši, a še vedno prisoten delež vzorca pije škodljivo in na način, ko pitje nakazuje zasvojenost.

Tako nas sicer relativno nizek delež vzorca, ki se nagiba k tveganeu pitju in zasvojenosti, že lahko upravičeno skrbi.

Pri ugotavljanju povezave med spolom in stopnjo tveganosti pitja je raziskava pokazala, da manj tvegano pije polovica moških in tri četrtine žensk, pri tveganeu, škodljivem pitju in pri pitju, ki nakazuje zasvojenost, pa vedno prednjačijo moški. Med spoloma so se glede stopnje tveganosti pitja izkazale statistično pomembne razlike. Moški v skupnem seštevku točk dosegajo višje vrednosti in pijejo bolj tvegano kot ženske. Iz raziskave »Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju« je prav tako razvidno, da je že pri mladostnikih pitje alkohola, opijanje in redno pitje v večji meri prisotno pri fantih kot pri dekletih (Bajt, 2007).

Zanimiv, a ne nepričakovan rezultat prinaša primerjava rednega in izrednega študija, kjer je statistično značilna razlika manj značilna, a še izražena in nam pove, da redni študentje v primerjavi z izrednimi pijejo bolj tvegano. Glede na rezultate raziskav pri mladih, ki kažejo, da mladi pijejo na tvegan način (Zalta, et al., 2008; Bajt, 2007; Stergar, Pucelj, Scagnetti, 2005), je rezultat smiseln, kajti po povprečni starosti so v vzorcu zajeti redni študentje generacijsko bližje prej omenjenim mlajšim raziskovancem.

Moški dosegajo višje vrednosti povprečnega seštevek točk vprašalnika AUDIT, pri čemer se kaže statistično pomembna razlika, vezana na spol. Podobno potrjujejo rezultati raziskave na univerzi v Južnoafriški republiki, kjer so ravno tako ugotavljali, da moški dosegajo večje povprečne seštevke točk (Young, Mayson, 2010).

Ob opredelitvi povezave med tveganostjo pitja in obliki študija se je pokazalo, da večji delež izrednih študentov manj tvegano pije, medtem ko je delež rednih študentov v skupini manj tveganeu pitja manjši. S tem v zvezi tudi lažje razumemo rezultate, ki kažejo, da je med tveganimi pivci več rednih kot izrednih študentov, kot tudi, da nihče od izrednih študentov točkovno ne dosega škodljivega pitja in pitja, ki nakazuje zasvojenost, medtem ko redni študentje pijejo škodljivo in v obliki, ki nakazuje zasvojenost. Smiselno bi bilo raziskati, kaj je tisto, kar vpliva na znižanje tveganosti pitja pri izrednih študentih. Med izrednimi študenti je več redno zaposlenih, višja je povprečna starost, vplivajo lahko tudi delovne izkušnje in osveščenost o zdravem načinu življenja. Glede na rezultate raziskave se je namreč pokazala razlika med študenti rednega in izrednega študija tako v skupnem številu točk vprašalnika AUDIT kot v povezavi z različnimi stopnjami tveganosti pitja. Izredni študentje se po rezultatih vprašalnika AUDIT niso umestili v skupino škodljivega pitja in pitja, kjer obstaja velika verjetnost za nastanek zasvojenosti.

Izstopajoča je tudi statistično pomembna povezanost med pogostostjo uživanja alkoholnih pijač ter pitjem večjih količin alkohola ob posamezni priložnosti, ki je značilno za vse obravnavane skupine študentov

in nakazuje na trend »binge drinking«, za katerega je značilno pitje velikih količin alkoholnih pijač v razmeroma kratkem časovnem obdobju (Bajt, 2007; Stergar, Pucelj, Scagnetti, 2005). Ta način pitja je opažen tudi pri dijakih in je posebej izrazit pri fantih (Furlan, Mutavčič, Plazar, 2010). Vprašanje, ki se poraja ob raziskavi je, v kolikšni meri gre pri anketiranih dejansko za škodljivo pitje in odvisnost. Kot navaja Kolšek (2005), pozitiven rezultat pri presejalnih testnih vprašanjih še ne pomeni zanesljive potrditve. Za dejansko potrditev bi bilo potrebno nadaljnje diagnostično spremljanje pojava. Z ozirom na to, da so se v naši raziskavi v skupino škodljivega pitja in odvisnosti uvrstili študentje rednega študija s povprečno starostjo dvajset let, so rezultati nedvomno zaskrbljujoči.

Zanesljivost merskega instrumenta je bila dobra. Gre za prirejeno različico, pogosto uporabljano v slovenskem prostoru pri različnih populacijah, v tujini pa tudi v raziskavah med študenti. Ker so bili v našo raziskavo vključeni študentje, ki tvorijo populacijo mladih odraslih, je bila izbira tega vprašalnika smiselna. Po drugi strani pa se ob uporabi celotnega vprašalnika, ki nam pove, kako tvegano pijejo anketiranci, poraja vprašanje, koliko je sam način pitja (»binge drinking«), ki je za mlade značilen, tisti, ki pri posameznikih prispeva k višjim seštevkom točk.

Omejitve raziskave se je pokazala v majhnosti samega vzorca. Ugotovitve same raziskave veljajo zgolj za študente prvih letnikov zdravstvene nege ene fakultete. Nedvomno bi bilo na mestu raziskavo razširiti tako z vidika zajetja vseh letnikov kot tudi z vključevanjem ostalih visokih šol oziroma fakultet. Ob tem bi dobili širšo in jasnejšo sliko, kako tvegano pijejo študentje ter kdaj in kje se kažejo možnosti delovanja, preventive in zmanjševanja škode. Načrtovanje preventive s pomočjo učinkovitih strategij in politik ob tem predstavlja velik izziv. Tudi Zalta in sodelavci (2008) ugotavljajo, da uspešno zastavljena preventiva omogoča višjo stopnjo zavedanja o škodljivosti prekomernega uživanja alkoholnih pijač ter posledično nižjo stopnjo manj tveganih oblik pitja. Najbolj učinkovite možnosti in mehanizme vplivanja na populacijo študentov je nedvomno potrebno smotno opredeliti in izvajati.

Zaključek

Raba alkohola med študenti je po rezultatih raziskave zaskrbljujoča. Posebej izstopajo študentje rednega študija, ki se za razliko od študentov izrednega študija po skupnih seštevkih točk v določenem deležu umeščajo tudi v skupino škodljivega pitja in pitja, ki nakazuje zasvojenost. Izgleda, kot da se pri rednih študentih, ki so po starosti mlajši od izrednih študentov, nadaljuje »binge drinking« kot način pitja v mladosti, za katerega so raziskave pokazale, da je značilen in v porastu pri mladostnikih. Druga pomembna ugotovitev

je, da moški pijejo bolj tvegano kot ženske, kar tudi ne odstopa od rezultatov drugih raziskav.

Smiselno bi bilo vprašalnik uporabiti tudi pri študentih višjih letnikov in rezultate primerjati med seboj. Hkrati bi na ta način lahko ocenjevali trend rabe alkohola in stopnjo tveganja pri pitju skozi sam študij. Na mestu bi bila obsežnejša raziskava, ki bi zajela širšo populacijo študentov in v kateri bi definirali ter raziskali dejavnike, ki so povezani z načinom pitja in tveganja pri študentih. Veljalo bi raziskavo razširiti in zajeti večji vzorec študentov tudi z drugih fakultet različnih smeri in regij, s čimer bi dobili rezultate, ki bi bili posplošljivi za širšo populacijo. Glede na to bi dobili izhodišča za preventivne programe v smislu zmanjševanja rabe alkohola in večjega samozaščitniškega vedenja tudi med populacijo študentov zdravstvene nege.

Literatura

- Anderson P, Gual A, Colom J. Alcohol and primary health care: clinical guidelines on identification and brief interventions. Barcelona: Department of Health of the Government of Catalonia; 2005: 1–172.
- Babor TF, Higgins-Biddle JC, Saunders JB, Monteiro MB. AUDIT: the alcohol use disorders identification test: guidelines for use in primary care. 2 ed. Geneva: World Health Organisation, Department of Mental Health and Substance Dependence; 2001: 1–41. Dostopno na: http://whqlibdoc.who.int/hq/2001/who_msd_msb_01.6a.pdf (12. 10. 2013).
- Bajt M. Tvegana vedenja: uporaba tobaka, alkohola in marihuane. In: Jeriček H, Lavtar D, Pokrajac T, eds. Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju: HBSC Slovenija 2006. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije; 2007: 121–50.
- Beck KH, Arria AM, Caldeira KM, Vincent KB, O'Grady KE, Wish ED. Social context of drinking and alcohol problems among college students. *Am J Health Behav.* 2008;32(4):420–30. <http://dx.doi.org/10.5993/AJHB.32.4.9> PMID:18092902; PMCID:PMC2390773
- Bregar B, Kralj M, Cerkovnik Hvala M. Problem nekritičnega uživanja alkohola po vzpostavitvi abstinence od prepovedanih drog. In: Avberšek Lužnik I, Kaučič BM, Hvalič Touzery S, eds. Sindrom odvisnosti od alkohola – diagnostični in terapevtski vidiki: zbornik prispevkov z recenzijo, Bled, 13. oktober 2010. Jesenice: Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice; 2010: 124–34.
- Chishinga N, Kinyanda E, Weiss HA, Patel V, Ayles H, Seedat S. Validation of brief screening tools for depressive and alcohol use disorders among TB and HIV patients in primary care in Zambia. *BMC Psychiatry.* 2011;11:75. <http://dx.doi.org/10.1186/1471-244X-11-75> PMID:21542929; PMCID:PMC3112078
- Currie C, Zanotti C, Morgan A, Currie D, de Looze M, Roberts C, et al. eds. Social determinants of health and well-being among young people: health behaviour in school-aged children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2012: 151–62. Dostopno na: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/163857/Social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.pdf (12. 10. 2013).

- De Martini KS, Carey KB. Correlates of AUDIT risk status for male and female college students. *J Am Coll Health.* 2009;58(3):233–9. <http://dx.doi.org/10.1080/07448480903295342>
PMid:19959437
- Furlan A, Mutavčić V, Plazar N. Razširjenost uživanja alkoholnih pijač med dijaki od 15 do 17 let Gimnazije Srečka Kosovela Sežana. *Obzor Zdr N.* 2010;44(3):155–61.
- Gantar Štular H. Diagnosticiranje sindroma odvisnosti od alkohola. In: Čebašek Travnik Z, Rus Makovec M, eds. *Osnove zdravljenja odvisnosti od alkohola: učbenik in smernice za delo.* Ljubljana: Psihiatrična klinika Ljubljana; 2004: 28–34.
- Hibell B, Guttormsson U, Ahlström S, Balakireva O, Bjarnason T, Kokkevi A, et al. The 2007 ESPAD report: substance use among students in 35 European countries. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and other Drugs; 2009: 60–161. Dostopno na: http://www.espad.org/Uploads/ESPAD_reports/2007/The_2007_ESPAD_Report-FULL_091006.pdf (12. 10. 2013).
- Hibell, B, Guttormsson, U, Ahlström, S, Balakireva, O, Bjarnason, T, Kokkevi, A, et al. The 2011 ESPAD Report: substance use among students in 36 European countries. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and other Drugs; 2012: 64–151. Dostopno na: http://www.idt.pt/PT/Investigacao/Documents/Relatorio/The_2011_ESPAD_Report_FULL.pdf (12. 10. 2013).
- Hovnik Keršmanc M. Epidemiologija rabe alkohola v Sloveniji. In: Avberšek Lužnik I, Kaučič BM, Hvalič Touzery S, eds. *Sindrom odvisnosti od alkohola – diagnostični in terapevtski vidiki: zbornik prispevkov z recenzijo*, Bled, 13. oktober 2010. Jesenice: Visoka šola za zdravstveno nego Jesenice; 2010: 47–55.
- Jimenez C, Navia-Osorio PM, Diaz CV. Stress and health in novice and experienced nursing students. *J Adv Nurs.* 2010;66(2):442–55. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1365-2648.2009.05183.x>
PMid:20423427
- Kolšek M, Visnovič - Poredoš A. Pivske navade uporabnikov spletne strani v Sloveniji. *Zdrav Vestn.* 2011;80(9):676–85.
- Kolšek M. Diagnostični in motivacijski postopki za zdravljenje sindroma odvisnosti od alkohola v ambulanti družinske medicine. In: Milič J, Pišljarič M, eds. *Diagnosticiranje odvisnosti od alkohola na različnih nivojih zdravstva.* Idrija: Psihiatrična bolnišnica Idrija; 2005: 17–24.
- Kolšek M. O pitju alkohola: priročnik za zdravnike družinske medicine. Ljubljana: CINDI Slovenija, Zdravstveni dom Ljubljana; 2004: 1–43.
- Kuntsche E, Rehm J, Gmel G. Characteristics of binge drinkers in Europe. *Soc Sci Med.* 2004;59(1):113–27. <http://dx.doi.org/10.1016/j.socscimed.2003.10.009>
PMid:15087148
- Matute RS, Pillon SC. Alcohol consumption by nursing students in Honduras. *Rev Latino Am Enfermagem.* 2008;16:584–9.
- Moravec Berger D, ed. *Mednarodna klasifikacija bolezni in sorodnih zdravstvenih problemov za statistične namene: MKB-10 deseta revizija.* Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije; 2005: 311–87.
- Moussas G, Dadouti G, Douzenis A, Poulis E, Tzelembis A, Bratis D, et al. The alcohol use disorders identification test (AUDIT): reliability and validity of the Greek version. *Ann Gen Psychiatry.* 2009;11(8):1–5.
- Oliviera EB, Furegato ARF. Nursing student's work, a risk factor for the consumption of alcohol and other drugs. *Rev Latino Am Enfermagem.* 2008;16:556–71.
- Olthuis JV, Zamboanga BL, Ham LS, Van Tyne K. The utility of a gender-specific definition of binge drinking on the AUDIT. *J Am Coll Health.* 2011;59(4):239–45. <http://dx.doi.org/10.1080/07448481.2010.497523>
PMid:21308582
- Saunders JB, Aasland OG, Babor TF, de la Fuente JR, Grant M. Development of the alcohol use disorders identification test (AUDIT): WHO collaborative project on early detection of persons with harmful alcohol consumption - II. *Addiction.* 1993;88(6):791–804. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1360-0443.1993.tb02093.x>
PMid:8329970
- Sovinová H, Csémy L. The Czech audit: internal consistency, latent structure and identification of risky alcohol consumption. *Cent Eur J Public Health.* 2010;18(3):127–31.
PMID: 21033606
- Stergar E, Pucelj V, Scagnetti N. ESPAD: Evropska raziskava o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje, Urad za droge; 2005: 1–129.
- Šešok J. Poraba alkohola in kazalci škodljive rabe alkohola v Sloveniji v letu 2005. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije; 2006: 1–38.
- White A, Swatzwelder HS. Inbound college students drink heavily during the summer before their freshman year: implications for education and prevention efforts. *Am J Health Educ.* 2009;40(2):90–6. <http://dx.doi.org/10.1080/19325037.2009.10599083>
- Young C, Mayson T. The alcohol use disorders identification scale (AUDIT) normative scores for a multiracial sample of Rhodes university residence students. *J Child Adolesc Ment Health.* 2010; 22(1):15–23. <http://dx.doi.org/10.2989/17280583.2010.493659>
- Zalta A, Kralj A, Zorc J, Lenarčič B, Medarič Z, Simčič B. Mladi in alkohol v Sloveniji: zaključno poročilo ciljno – raziskovalnega projekta. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno – raziskovalno središče; 2008: 1–104.
- Židanik M, Čebašek Travnik Z. Sindrom odvisnosti od alkohola: priročnik za strokovnjake, ki se ukvarjajo z osebam z odvisnostjo in vse druge bralce, ki jih zanimajo posledice škodljivega uživanja alkohola. Maribor: Zdravstveni dom dr. Adolfa Drolca; 2003: 1–104.

Citirajte kot/Cite as:

Bogataj U, Plazar N. Ocena rabe alkohola pri študentih zdravstvene nege s pomočjo vprašalnika AUDIT. *Obzor Zdrav Neg.* 2013;47(4):317–24.